

CARE ETHICS, ÈTICA DE LA CURA

Reivindicant el paper dels afectes en les decisions ètiques.

Júlia TORRES CANELA

S'anomena *care ethics*, (en català *ètica de la cura*, en castellà, "ética del cuidado" o "ética de la solicitud") el moviment que a partir de la dècada de 1980 es va plantejar la diferent manera de tractar els problemes ètics a partir de les consideracions de gènere. Sorgida del moviment feminista, la *care* reivindica que la sensibilitat femenina permet una manera diferent de copsar la problemàtica moral, perquè la cospa des d'un punt de vista més proper a la intimitat i a les emocions pròpies de la "veu" femenina. Són temes bàsics de la *care ethics* la consideració de la diferent "veu" (per usar un mot de Carol Gilligan) que les dones tenen quan es plantegen temes de justícia i d'equitat, la reivindicació de paper de la sensibilitat a l'hora de respondre dilemes ètics i la valoració del paper de conceptes com la vulnerabilitat, la sensibilitat i la dependència.

La *care* és un pensament de gènere. Temes com les relacions humanes, la dependència o els sentiments van ser replantejats per les filòsofes feministes que reivindicaven el paper de la cura (*care*) des d'un punt de vista clarament diferencialista. Segons es reivindica des d'aquesta perspectiva les dones tenen una "veu moral" diferent, per usar l'expressió de Gilligan, que les fa estar més atentes a temes com la importància dels sentiments, generalment passats per alt en tradicions filosòfiques més vinculades a una concepció del món basada en el pur poder.

Care és un mot anglès que es pot traduir per "ocupar-se de", o "tenir cura de". Una tesi central de la *care* és que l'ètica està lligada a les condicions de vida concreta. La reflexió ètica no consisteix en una sèrie d'abstraccions intemporals o d'abstraccions sobre la justícia, sinó que està encarnada en el dia a dia, en la preocupació i en la gestió de les relacions humanes i, de manera molt especial, ha de donar resposta a les situacions de dependència. Cal pensar des del cos, des de les emocions i des de les relacions humanes. Estem, doncs, davant una moral relacional que posa l'èmfasi en l'orientació particular de les qüestions morals. La cura moral és una acció que combina sentiments, afectes, preocupacions i relacions personals. El dolor de les persones no és una qüestió abstracta, sinó que ens incumbeix personalment.

La cura, la sol·licitud pels altres, té òbviament un element important de proximitat. Som més propensos a exercir-la en el cercle restringit dels nostres afectes i és clarament una "virtut privada". Se la pot criticar per tenir un punt, per així dir-ho, "maternalista". El sentiment matern (el ser *mothering person*, en paraules de Virginia Held), que no és necessàriament biològic, expressa prou bé el sentiment de cura. Tenim cura dels fills, dels malalts, de les petites històries de cada dia – i és

allí on s'aferma la "veu moral". El model femení del desenvolupament moral és per a la *care*, del tot divers al model del patriarcat. Hi ha experiències que són típicament femenines i on els afectes tenen un paper central que només poden ser compresos des d'una experiència de la vida que és radialment contrària a la del patriarcat.

Mentre els homes veuen els problemes de la justícia com abstraccions i els plantegen des dels principis morals, en les dones el debat moral té un punt fonamental de sol·licitud, d'atenció. Els homes lluiten pel poder. Les dones parlen i arriben a acords. La *care* ens fa adonar que al món no hi ha només un conjunt d'individus egoistes racionals (com suposen els liberals i els utilitaristes), sinó que vivim en un conjunt de relacions humanes concretes en que la cura mútua (dels humans entre ells, però també amb la natura) basteix l'enfilall de relacions que sosté la vida. Tal com ho comenta Victoria Held: *Una ètica de la justícia es concentra en qüestions d'equitat, igualtat,, drets individuals, principis abstractes i en l'aplicació efectiva d'aquests. Mentre una ètica de la justícia busca una solució equitativa entre interessos i drets individuals concurrents, una ètica de la cura cospa els interessos de tots els qui presten la cura i de tots els que la reben com a interactuant més que com a simplement concurrent. Allí on la justícia protegeix la igualtat i la llibertat, la cura encoratja i promou les relacions socials i la cooperació.* (V. Held: *The Ethics of Care: Personal, Political, Global*. Oxford University Press, 2006, p. 15).

Segons l'ètica de la cura, no hi ha solucions abstractes per a problemes concrets. En aquest sentit és important fer caure els confins morals (*moral boundaries*, en l'expressió de Joan Tronto), que limiten la *care* al món del privat o de l'íntim. L'ajuda informal, molt pròpia de les dones) és una eina bàsica per tal de mantenir l'equilibri dels humans i el món. Vista així, la cura és prèvia a la justícia – com el concret és previ a l'abstracte. Virginia Held defensa, fins i tot, que la cura s'hauria de considerar com la xarxa més àmplia a la qual s'haurien d'adaptar la justícia, la utilitat i la virtut.

En el mateix sentit, Joan Tronto (*Moral Boundaries*, 1993) proposa una definició global de *care*, que designa: *Una activitat genèrica, que comprèn tot allò que fem per tal de mantenir, perpetuar i reparar el nostre món, de manera que hi poguéssim viure el millor possible. Aquest món comprèn els nostres cossos, nosaltres mateixos i el nostre entorn, elements que pretenem relligar en una xara complexa en sosteniment de la vida.*

La *care* no hauria de ser exclusiva de les dones. Reivindicar el paper de la cura no significa pronunciar-se per l'abnegació, o pel sacrifici, de les dones. Més aviat al contrari, arribar a veure l'ètica com una qüestió de responsabilitat personal i d'implicació afectiva hauria de ser bo tant per a homes com per a dones. En la cura hi ha moltes veus i molts accents. La mateixa referència que feu Nel Noddings al *cared for* porta implícita la referència a l'altre, a la persona veïna sense la qual l'acció moral manca de sentit.

La *care* no té un vocabulari moral gaire elaborat i, segurament, no el necessita. Els sentiments i la seva autenticitat no depenen d'una retòrica sinó que sovint s'encarnen millor a través de gestos i llenguatge no verbal. L'ètica que ens proposa actuar per motius de "cura" té un caire més holístic que analític i no pretén reivindicar cap punt de vista universalista (que critiquen en tant que absolutista i patriarcal). El sentit i el sentiment de l'humà s'assoleixen més aviat per la imaginació que pel raonament abstracte. La pietat, la compassió, la benevolència no són virtuts subsidiàries de la justícia suposadament imparcial. Més aviat al

contrari, són experiències quotidianes fonamentals per la nostra concepció moral del món. Fer escoltar la veu de les dones i posar el gènere al centre de la reflexió moral és l'aportació central de les ètiques de la cura. Autores com Carol Gilligan, Joan Tronto, Nel Noddings, Sara Ruddick i Virginia Held ens ajuden a recordar que és el context real i relacional de l'ètica.